

УДК 336.221:4

JEL Classification: H20, O31, O38

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1\(34\).161-172](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1(34).161-172)**Н. С. Шалімова**, проф., доктор екон. наук**О. А. Магопець**, доц., канд. екон. наук*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

Державна фінансова підтримка розвитку інноваційної діяльності в Україні

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні. Визначено особливості здійснення державної підтримки розвитку інноваційної діяльності з використанням інструментів прямої та непрямой фінансової підтримки. Проведено моніторинг ефективності використання інструментарію прямої та непрямой державної підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні, зокрема на основі співставлення оціночних показників національної економіки з показниками провідних економічно розвинених країн світу. Узагальнено світову практику стимулювання інноваційної діяльності за допомогою податкових пільг. Окреслено пріоритетні напрями реформування податкового законодавства в Україні, спрямовані на забезпечення розвитку та активізацію інноваційної діяльності

державна фінансова підтримка, інноваційна діяльність, інновації, суб'єкти інноваційної діяльності, інструменти прямої фінансової підтримки, інструменти непрямой фінансової підтримки, джерела фінансування, податкові пільги

Н. С. Шалімова, проф., д-р екон. наук**Е. А. Магопец**, доц., канд. екон. наук*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна*

Государственная финансовая поддержка развития инновационной деятельности в Украине

Статья посвящена исследованию современного состояния государственной финансовой поддержки развития инновационной деятельности в Украине. Определены особенности осуществления государственной поддержки развития инновационной деятельности с использованием инструментов прямой и косвенной финансовой поддержки. Проведен мониторинг эффективности использования инструментария прямой и косвенной государственной поддержки развития инновационной деятельности в Украине, в частности на основе сопоставления оценочных показателей национальной экономики с показателями ведущих экономически развитых стран мира. Обобщена мировая практика стимулирования инновационной деятельности посредством налоговых льгот. Определены приоритетные направления реформирования налогового законодательства в Украине, направленные на обеспечение развития и активизации инновационной деятельности

государственная финансовая поддержка, инновационная деятельность, инновации, субъекты инновационной деятельности, инструменты прямой финансовой поддержки, инструменты косвенной финансовой поддержки, источники финансирования, налоговые льготы

Постановка проблеми. Досвід провідних економічно розвинених країн світу переконливо свідчить, що ключовим фактором їх соціально-економічного розвитку є інновації, за рахунок яких забезпечується суттєвий приріст ВВП та нарощування конкурентоспроможності національної економіки. Інноваційна діяльність в Україні вже котрий рік поспіль перебуває на початковому етапі становлення, демонструючи суттєве відставання від передових держав світу, незважаючи на те, що обраний країною шлях до євроінтеграції вимагає запровадження моделі інноваційного розвитку, оскільки саме така модель розвитку в країнах ЄС прийнята за базову.

Розвиток інноваційної діяльності в Україні гальмується через її неналежне державне стимулювання та відсутність дієвих правових, інституційних, технологічних та фінансових механізмів її активізації. Навіть ті заходи державного регулювання інноваційної діяльності, які визначені чинними нормативно-правовими актами й спрямовані на її розвиток, нині носять здебільшого декларативний характер, що

звичайно унеможлиблює належний розвиток України на інноваційних засадах. Це стосується, зокрема, і Закону України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р., зі змінами і доповненнями [6], який визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом й визначає, зокрема, такі напрями державного регулювання як: захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансову підтримку виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності.

Така ситуація складається, насамперед, через нестабільність економічного розвитку країни внаслідок невідповідності поточної економічної політики визначеним стратегічним пріоритетам та недосконалість, недостатню розробленість й неналежне використання державою фінансових інструментів активізації інноваційної діяльності, що нівелює можливості створення відповідних передумов для розвитку й нарощування обсягів інноваційної діяльності. Залишаються відкритими і дискусійними питання щодо доцільності розширення обсягів, переліку та напрямів використання механізмів як прямої, так і непрямой державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності, що зумовлює необхідність дослідження й оцінки сучасного стану державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні й, на цій основі, перегляду та оновлення фінансових інструментів активізації інноваційної діяльності відповідно до викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційного розвитку національної економіки, в тому числі її державного регулювання з використанням фінансових інструментів, присвячено праці Амоші О. І. [1], Богер О. В. [2], Варналія З. С. [3], Возняк Г. В. [4], Геєця В. М. [5], Зянько В. В. [7], Колодізева О. М. [8], Комеліної О. В. [9], Крупки М. І. [10], Осьмірко І. В. [12], Сизоненко В. О. [15], Точиліної І. В. [18], Тулуша Л. Д. [19] та інших. Віддаючи належне науковим здобуткам вітчизняних вчених, слід вказати на те, що сучасні динамічні зміни економічного та інституційного середовища потребують постійного перегляду й корегування державної регулятивної політики, спрямованої на стимулювання інноваційної діяльності, в тому числі й шляхом вдосконалення та впровадження прогресивних фінансових механізмів та інструментів прямої та непрямой дії, адекватних економічній ситуації в країні, фінансовим можливостям та цільовим орієнтирам державної політики.

Постановка завдання. Завданням даної статті є дослідження сучасного стану державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні та визначення на цій основі пріоритетних напрямів трансформації фінансових інструментів, спрямованих на її активізацію.

Виклад основного матеріалу. Необхідність державного втручання та підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні зумовлена наявністю цілого ряду факторів, що уповільнюють та перешкоджають її розвитку, а виключно ринковий механізм неспроможний їх усунути чи нівелювати. До числа найбільш вагомих з них відносяться: недостатність власних фінансових ресурсів у суб'єктів інноваційної діяльності для її провадження на належному рівні; тривалий термін окупності результатів інноваційної діяльності; висока науко- та капіталомісткість; високий рівень економічного ризику тощо. Державна фінансова підтримка інноваційної діяльності здійснюється шляхом застосування певних фінансових інструментів, спрямованих на підвищення економічної зацікавленості суб'єктів господарювання у впровадженні інноваційних процесів на основі розробки, виробництва й реалізації інноваційних продуктів (продукції) чи послуг. За механізмом надання фінансові інструменти державної підтримки інноваційної діяльності поділяються на інструменти прямої та

непрямої фінансової підтримки. До перших відносяться: бюджетне фінансування, фінансування державних наукових установ, фінансування державних інноваційних фінансово-кредитних установ, гранти, державні замовлення, державні гарантії, пільгові кредити. Другі включають податкові пільги, митні пільги, створення бізнес-інкубаторів, наукових парків, забезпечення захисту інтелектуальної власності та авторських прав, розвиток інноваційної інфраструктури. Джерелами прямої державної фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ (до речі, останні, в переважній більшості, теж формуються за рахунок коштів Державного і місцевих бюджетів, залучених вітчизняних та іноземних інвестицій юридичних та фізичних осіб, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, власної чи спільної фінансово-господарської діяльності).

Аналіз обсягів внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Україні впродовж останніх років засвідчує їх поступове зростання в абсолютному значенні та суттєве зниження відносно показника ВВП (рис. 1). Так, у 2017 р. порівняно з 2010 р. обсяги внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок зросли на 5272,2 млн. грн. або на 65,03%, проте питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП знизилась майже вдвічі – з 0,76% у 2010 р. до 0,45% у 2017 р., у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – з 0,34% у 2010 р. до 0,16% у 2017 р., що не може свідчити про належну фінансову підтримку розвитку інноваційної діяльності в державі, оскільки саме питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок є загальноприйнятим оціночним критерієм значущості цієї діяльності для держави.

Рисунок 1 – Динаміка обсягів внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Україні за 2010-2017 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [17]

Слід зазначити, що у розвинених європейських країнах частка обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП відповідних країн поступово

щорічно зростає. За даними Євростату у 2017 р. частка обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,06%. Більшою за середню частку витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,4%, Австрії – 3,16%, Німеччині – 3,02%, Данії – 3,05%, Фінляндії – 2,76%, Бельгії – 2,58%, Франції – 2,25%; меншою – у Македонії, Румунії, Латвії, Мальті та Кіпрі (від 0,36% до 0,56%). Досить високі показники витрат на виконання досліджень і розробок мають Сполучені Штати Америки – 2,79%, Японія – 3,2% та Південна Корея – 4,55% у ВВП відповідних країн [22].

Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні свідчить про незначний обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів. Так, впродовж останніх років обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету не перевищував 4,5%, а за рахунок коштів місцевих бюджетів – 1,6% загального обсягу фінансування (табл. 1). Фінансування інноваційної діяльності за рахунок банківських кредитів теж не має суттєвого впливу на активізацію її розвитку (в структурі загального обсягу фінансування інноваційної діяльності в 2017 р. кредити склали 6,5%), оскільки банківські установи здебільшого не налаштовані вкладати кошти у високо ризикові проекти. Спостерігається зниження інвестиційної привабливості сфери інноваційної діяльності для вітчизняних та іноземних інвесторів, оскільки питома вага коштів отриманих за рахунок даного джерела фінансування у 2017 р. складала всього 4,2% від сукупних джерел фінансування проти 30,4% у 2010 р., тобто фактичне зниження становить 26,2%. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти підприємств, які мають тенденцію до щорічного нарощування та у 2017 р., порівняно з 2010 р. зросли на 25,3% й становили 84,5% загального обсягу фінансування.

Таблиця 1 – Структура загального обсягу фінансування інноваційної діяльності у 2010-2017 рр. (%)

Джерела фінансування	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Кошти Державного бюджету	1,1	1,0	2,0	0,3	4,5	0,4	0,8	2,5
Кошти місцевих бюджетів	-	-	0,2	1,6	0,1	0,3	0,4	1,0
Власні кошти	59,3	52,9	63,8	72,9	85,0	97,2	94,9	84,5
Кредити	7,8	38,3	21,0	6,6	7,3	0,8	2,7	6,5
Кошти вітчизняних та іноземних інвесторів	30,4	0,7	10,0	14,4	1,9	1,0	0,7	4,2
Кошти інших джерел	1,4	7,1	3,0	4,2	1,2	0,3	0,5	1,3

Джерело: складено авторами на основі [16]

Отже, можемо констатувати, що участь держави у фінансуванні інноваційної діяльності є пасивною, мало орієнтованою на її розвиток, що змушує суб'єктів господарювання, які зацікавлені в інноваційному розвитку, розраховувати лише на власні кошти. Проте, слід зважати й на факт обмеженості власних коштів суб'єктів господарювання, що є значною перешкодою в їх намаганні розширити обсяг інвестицій в інноваційну діяльність, а орієнтація держави на використання в якості основного джерела фінансування інноваційної діяльності власних коштів суб'єктів господарювання – в цілому гальмує розвиток інноваційної діяльності в країні. Зрозуміло, що така ситуація є наслідком обмежених фінансових можливостей держави через хронічний бюджетний дефіцит, що й стоїть на заваді ефективному використанню інструментів прямої державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні.

З огляду на це, вбачається можливим впровадження механізмів та інструментарію непрямой державної фінансової підтримки інноваційної діяльності, спрямованих на стимулювання залучення приватних інвестицій у розвиток інноваційної діяльності, насамперед через систему податкових пільг.

У світовій практиці податкові пільги є найбільш розповсюдженими інструментами непрямой державної фінансової підтримки та стимулювання інноваційної діяльності.

Як свідчать дані Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), податкові пільги для заохочення бізнес-витрат на інновації є основним інструментом розвитку інноваційної діяльності в країнах ОЕСР та країнах-партнерах. У 2017 році 30 країн ОЕСР надавали пільгове оподаткування бізнесу в сфері інноваційної діяльності у порівнянні з 16 країнами ОЕСР у 2000 році. У 2006-2015 рр. загальна державна підтримка бізнесу в сфері інноваційної діяльності у відсотках від ВВП зростає у 25% з 37 країн, дані яких були доступні для проведення аналізу [20]. Серед країн, які віддають перевагу непрямій державній підтримці інноваційної діяльності, слід відзначити Ірландію, Бельгію, Францію, Австрію, Словенію, Канаду, Японію. Натомість пряма державна підтримка є домінуючою у таких країнах, як: Сполучені Штати Америки, Китай, Бразилія, Росія, Нова Зеландія, Туреччина (рис. 2).

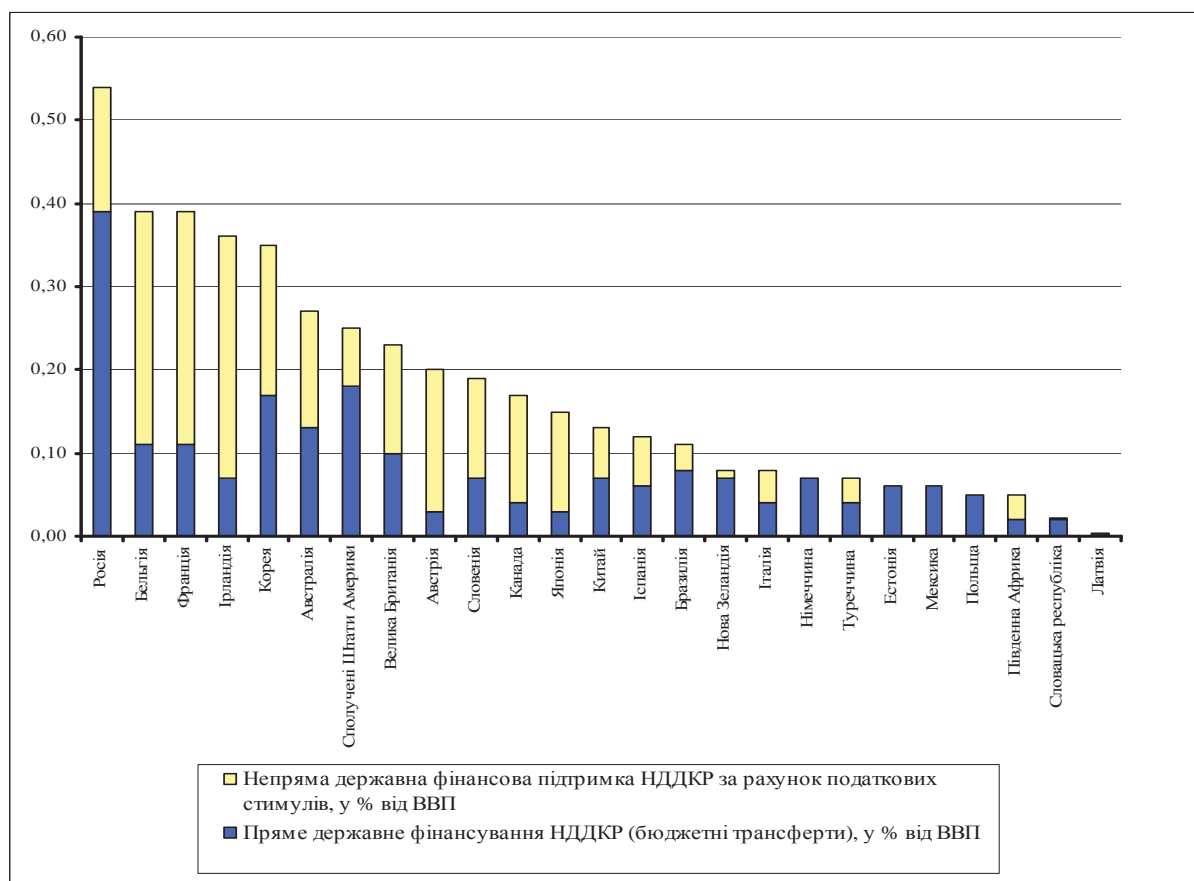

Рисунок 2 – Пряма та непряма державна фінансова підтримка інноваційної діяльності у розрізі країн світу у 2017 р, у % від ВВП

Джерело: побудовано авторами на основі [20]

Слід зазначити, що є країни, які допоки віддають перевагу виключно прямому державному фінансуванню інноваційної діяльності. До них відносяться Німеччина, Естонія, Мексика, Польща, хоча окремі країни з перелічених, постійно обговорюють доцільність використання та введення інструментарію непрямой державної фінансової підтримки та податкового стимулювання інноваційної діяльності.

Отже, співвідношення використання інструментів прямої та непрямой державної підтримки розвитку інноваційної діяльності є виключно індивідуальним для кожної країни й залежить, в першу чергу, від особливостей їх історичного та економічного розвитку.

Надання податкових пільг повинно сприяти реалізації пріоритетних напрямів розвитку економіки країни, а оскільки розвиток економіки нашої країни на інноваційних засадах є її виключним пріоритетом, податкові пільги мають бути спрямовані на: розширення та (або) розвиток інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, проведення науково-дослідних та науково-технічних робіт, використання і комерціалізацію їх результатів; впровадження інновацій; модернізацію виробництва; заохочення довгострокового вкладення капіталу в інноваційні проекти, програми, технології як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів, в тому числі й установ банківського сектора через надання пільгових кредитів суб'єктам інноваційної діяльності.

Використання податків, як інструменту впливу держави на економіку, ґрунтується на реалізації регулюючої функції податків, яка проявляється у нерівномірному оподаткуванні різних об'єктів та категорій платників, за рахунок чого й здійснюється регулюючий вплив: знижується податковий тиск на певні види, сфери, напрями економічної діяльності, в першу чергу тих, у яких зацікавлена сама держава, за рахунок зміни окремих елементів оподаткування. Таким чином держава створює більш сприятливі умови для розвитку відповідних видів, сфер та напрямів економічної діяльності.

Стимулюючий вплив податків, як інструментів непрямой державної підтримки розвитку відповідних видів, сфер та напрямів економічної діяльності, здійснюється шляхом використання системи пільг, які спрямовані на компенсацію фінансових втрат платників податків, пов'язаних із провадженням відповідної діяльності. Як свідчить досвід економічно розвинених країни світу, ефективними формами надання податкових пільг, здатних стимулювати розвиток інноваційної діяльності, є: податкові знижки; списання поточних витрат, пов'язаних з науково-дослідними та науково-технічними роботами; зменшення податкових зобов'язань; встановлення знижених (диференційованих) ставок податку, звільнення від сплати податку, надання дослідницького та/або інвестиційного податкового кредиту, податкові канікули тощо (табл. 2).

Нині в Україні, на жаль, доводиться констатувати факт відсутності економічно обґрунтованої системи податкових пільг, здатних забезпечити стимулювання та підтримку розвитку інноваційної діяльності. Дослідження еволюції та тенденцій надання податкових пільг в контексті їх використання як фінансових інструментів непрямой державної підтримки розвитку та активізації інноваційної діяльності в Україні на основі опрацювання положень законодавчих та нормативних документів [6; 13-14], свідчать про наступне: спостерігаються постійні зміни в нормативному регламентуванні порядку, переліку та формах надання податкових пільг, безсистемне їх введення та відміна, не тривалий термін дії; найбільша частка пільг припадає на пільги з податку на додану вартість та пільги з податку на прибуток підприємств; значна кількість пільг спрямовується на підтримку галузей та видів діяльності, які не є інноваційними, а відтак й нездатними забезпечити модернізацію економіки на інноваційних засадах; діюча система пільг не орієнтована на стимулювання, активізацію та розвиток інноваційної діяльності.

Наразі чинні норми Податкового кодексу України, що спрямовані на підтримку розвитку інноваційної діяльності, зводяться до можливості використання обмеженого переліку пільг щодо податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість та плати за землю. Норми Податкового кодексу України не передбачають застосування у

Таблиця 2 – Податкові пільги в системі непрямої державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності

Форми надання податкових пільг	Особливості застосування пільги	Результати застосування пільги	Країни, у яких застосовуються пільги
<i>Оподаткування капіталу</i>			
Списання поточних витрат на НДДКР	Передбачає списання витрат у тому звітному році, у якому вони фактично здійснювались. У випадку виникнення збитків, останні можуть бути віднесені на майбутні або ж минулі звітні періоди	Для компаній, які використовують нові технології й для інноваційних проєктів підвищеного ризику передбачено можливість компенсації збитків за рахунок минулих або майбутніх прибутків	Німеччина, Іспанія, Нідерланди, Бельгія
Податкова знижка	Передбачає зменшення бази оподаткування податку на прибуток на певний відсоток вартості НДДКР	Сприяє зниженню бази оподаткування в більшому розмірі ніж витрати на НДДКР	Великобританія, Бельгія, Данія, Австралія, Австрія, Угорщина
Податковий кредит на НДДКР	Передбачає зменшення суми нарахованого податку на прибуток на певну величину витрат пов'язаних з НДДКР	Величина податку зменшується на частку загальної фактичної суми витрат на НДДКР у звітному періоді або ж величина податку зменшується на певну частину перевищення витрат на НДДКР у звітному періоді порівняно з попереднім періодом (залежно від методу надання податкового кредиту)	США, Канада, Японія, Франція, Іспанія, Португалія, Норвегія, Італія, Великобританія, Австрія, Чехія
Спеціальні режими амортизації основних засобів	Використовується так звана «вільна» амортизація (відсутній встановлений метод списання, передбачає можливість одномоментного повного списання всіх інноваційних капітальних витрат в перший рік експлуатації) і прискорена амортизація (дозволяє списувати більш суми в перші роки експлуатації, ніж у наступні, протягом періоду корисного використання, або ж скорочує строки списання порівняно із строком фактичного використання)	Сприяє наданню стимулювання придбання капітальних активів, необхідних для провадження НДДКР	Австралія, Австрія, Бельгія, Канада, Данія, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія, США
Податкові канікули	Звільнення від оподаткування прибутку отриманого від реалізації інноваційних проєктів на певний період або ж звільнення від оподаткування на певний період прибутку, отриманого суб'єктом інноваційної діяльності	Дозволяє збільшити чистий дохід суб'єкта господарювання, одержаний протягом терміну дії податкових канікул, що стимулює інвестиції в інноваційну діяльність	Франція, Угорщина, Норвегія, Португалія, Македонія
Зниження ставок на податку прибуток	Передбачає зменшення ставок оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності або ж зменшення ставок податку з прибутку, отриманого від реалізації інноваційного проєкту (продукції)	Сприяє зниженню податкового навантаження та стимулює інвестування коштів в інноваційну діяльність	Франція, Греція, Туреччина, Ірландія, Канада, Бельгія
<i>Оподаткування праці</i>			
Податковий кредит з виплат по заробітній платі	Зниження податків із заробітної плати персоналу, що задіяний під час провадження НДДКР. Зменшення (обмеження) фонду заробітної плати.	Зменшення величини податків на заробітну плату наукового персоналу і внесків (податків), які сплачуються із фонду заробітної плати такого персоналу стимулює суб'єктів підприємницької діяльності до збільшення інвестицій на НДДКР, оскільки знижуються їх витрати на оплату праці з однієї сторони, а з іншої – сприяє притоку наукових кадрів, оскільки зростає їх чиста заробітна плата у цій сфері	Бельгія, Угорщина, Іспанія, Нідерланди
Знижені (диференційовані) ставки ПДВ	На товари інноваційного призначення застосовуються знижені ставки ПДВ, або ж передбачено звільнення від оподаткування операцій з такими товарами	Оподаткування споживання Впливає на формування ціни нового товару, підвищує його конкурентоспроможність, сприяє зростанню попиту на такий товар, стимулює його виробництво	Великобританія, Швеція, Німеччина, Італія

Джерело: складено авторами на основі [11; 21; 23]

вітчизняній практиці низки популярних у розвинених країнах світу форм надання податкових пільг, які спрямовані на активізацію інноваційної діяльності (табл. 2), що засвідчує факт неналежного використання державою наявних можливостей розвитку інноваційної діяльності за рахунок інструментів непрямой фінансової підтримки.

Враховуючи сучасний стан, тенденції та закономірності розвитку державної фінансової підтримки інноваційної діяльності в Україні, не варто в найближчому майбутньому сподіватися на суттєве підвищення ефективності використання інструментів прямої фінансової підтримки, враховуючи поточну нестабільну економічну і політичну ситуацію в країні та недостатність бюджетних коштів. З огляду на це, мають бути переглянуті підходи щодо оптимального співвідношення та поєднання інструментів прямої та непрямой фінансової підтримки. Враховуючи доведену ефективність використання податкових пільг, як основного інструменту непрямой державної підтримки розвитку інноваційної діяльності в зарубіжних країнах, доцільно на даному етапі розширити можливості їх застосування в Україні. Задля цього, насамперед, необхідно переглянути ряд положень Податкового кодексу України, починаючи від доповнення й уточнення термінологічного апарату статті 14 «Визначення понять» розділу I «Загальні положення» термінами «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційне підприємство», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція», «суб'єкт інноваційної діяльності» тощо й закінчуючи переглядом загальних підходів щодо надання податкових пільг та основних елементів податків, які мають потенціал стимулюючого впливу на активізацію інноваційної діяльності, встановлення права на отримання та способів нарахування пільг. Передусім, слід враховувати той факт, що ефект від впровадження й використання податкових пільг інноваційного спрямування не є одномоментним, оскільки період окупності витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю, є досить тривалим, тому й ефект від використання податкових пільг буде проявлятися лише у довгостроковому періоді, а відтак, політика надання податкових пільг повинна носити стабільний і довготривалий характер.

Пріоритетними напрямками реформування податкового законодавства в Україні, спрямованими на забезпечення розвитку й активізацію інноваційної діяльності, на наш погляд, можуть бути: використання механізму податкового кредиту на проведення наукових досліджень і розробок, який дозволяє зменшити суму нарахованого податку на прибуток в обсязі, що дорівнює встановленому відсотку від обсягу витрат, пов'язаних з виконанням наукових та науково-технічних робіт в поточному році, й не перевищує встановленого відсотка річного оподатковуваного прибутку; запровадження спеціальних режимів амортизації основних засобів («вільної» амортизації, яка передбачає можливість одномоментного повного списання всіх інноваційних капітальних витрат в перший рік експлуатації та прискореної амортизації); надання податкових канікул строком від 1 до 3-х років (звільнення від оподаткування прибутку, отриманого суб'єктом інноваційної діяльності); встановлення податкових знижок для: стимулювання найбільш пріоритетних для держави напрямів технологічного розвитку; стимулювання співпраці промислових підприємств з університетами, державними науковими центрами і неприбутковими науковими організаціями; стимулювання довгострокового вкладення приватного капіталу в інноваційні проекти, програми, технології; стимулювання установ банківського сектору, які долучаються до надання пільгових кредитів суб'єктам інноваційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Становлення інноваційно-орієнтованої економіки в Україні відбувається дуже повільними темпами, а її розвиток гальмується через неналежне державне стимулювання інноваційної діяльності, яке насамперед, має здійснюватись через систему державної фінансової підтримки. Дослідження сучасного стану державної фінансової підтримки розвитку інноваційної

діяльності в Україні свідчить про пасивну участь держави у фінансуванні інноваційної діяльності та малоорієнтованість на її розвиток. Хронічний бюджетний дефіцит зумовлює низьку ефективність інструментарію прямої фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності, що мало би активізувати та розширити можливості використання інструментів непрямої державної фінансової підтримки, що також сьогодні не прослідковується.

Формування ефективної системи державної фінансової підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні має ґрунтуватися на оптимальному співвідношенні інструментів прямої та непрямої підтримки. Враховуючи наявну обмеженість бюджетних ресурсів на даному етапі розвитку національної економіки, акцент має бути зроблений на впровадження прогресивних інструментів непрямої державної фінансової підтримки, які довели свою ефективність в провідних економічно розвинених країнах світу, – надання податкових пільг. Задля забезпечення розвитку та активізації інноваційної діяльності в Україні вважаємо за доцільне впровадити податкові пільги у формі: податкового кредиту на проведення наукових досліджень і розробок; запровадження спеціальних режимів амортизації основних засобів; надання податкових канікул; встановлення системи податкових знижок.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на визначення інструментарію податкового стимулювання інноваційної діяльності (за формами надання податкових пільг) у розрізі відповідних етапів інноваційного процесу (виконання пошукових науково-дослідних робіт, виконання прикладних науково-дослідних робіт, виконання дослідних і проектно-конструкторських робіт, освоєння виробництва інноваційної продукції та комерціалізація інновацій) та конкретних податків і зборів, які на кожному з етапів інноваційного процесу мають максимальний стимулюючий ефект.

Список літератури

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія [Текст] / О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землякін та ін.; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті, 2007. – 328 с.
2. Богер О. В. Модель податкового стимулювання становлення інноваційної економіки України [Електронний ресурс] / О. В. Богер // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4475>.
3. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення : монографія [Текст] / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – К. : Знання України, 2013. – 387 с.
4. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: монографія [Текст] / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнецова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.
5. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України: монографія [Текст] / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
7. Зянько В. В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України : монографія [Текст] / В. В. Зянько, І. Ю. Спіфанова, В. В. Зянько. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 172 с.
8. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія [Текст] / О. М. Колодізев. – Х. : ВД ІНЖЕК, 2009. – 278 с.
9. Комеліна О. В. Науково-методологічні основи формування інноваційно-інвестиційного механізму соціально-економічного розвитку регіонів України : автореф. дис. д-ра екон. наук 08.00.05 [Текст] / О. В. Комеліна; Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України. – Полтава. – 2010. – 43 с.
10. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України : автореф. дис. д-ра екон. наук 08.04.01 [Текст] / М. І. Крупка; Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ. – 2002. – 26 с.
11. Налоговое стимулирование инновационных процессов : монографія [Текст] / под ред. Н. И. Ивановой. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 160 с.

12. Осьмірко І.В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку : поняття, структура та принципи функціонування [Електронний ресурс] / І.В. Осьмірко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 7. Режим доступу http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-7_0-pages-47_49.pdf.
13. Податковий Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
14. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13.07.1999 р. № 916-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/916-14>.
15. Сизоненко В. О. Фінансування інноваційно орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності [Текст] / В. О. Сизоненко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 80–89.
16. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналітична довідка [Текст] / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2018. – 98 с.
17. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» (2010-2017) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Точиліна І.В. Податкові пільги як інструмент державного регулювання інноваційного розвитку : автореф. дис. канд. екон. наук 08.00.03 [Текст] / І.В. Точиліна; Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління». – Київ. – 2016. – 20 с.
19. Тулуш Л.Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій [Текст] / Л.Д. Тулуш // Фінанси України. – 2006. – №4. – С. 62-70.
20. Research and development expenditure, by sectors of performance, % of GDP / Eurostat. – Code: tsc00001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsc00001&plugin=1>
21. OECD Science. *Technology and Industry Scoreboard 2017* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/scoreboard-2017.pdf>
22. Palazzi P. Taxation and Innovation / P. Palazzi // OECD Taxation Working Papers. – 2011. – № 9. – OECD Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0sf1336-en>
23. *The International Experience with R&D Tax Incentives : Analytical Report* / United States Senate Committee on Finance, Organization for Economic Cooperation and Development, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/OECD%20SFC%20Hearing%20testimony%209%20%2011.pdf>

References

1. Amosha, O. I., Antoniuk, V. P., & Zemliakin, A. I. et al. (2007). *Aktivizatsii innovatsijnoi diial'nosti : orhanizatsijno-pravove ta sotsial'no-ekonomichne zabezpechennia [Activation of innovation activity: organizational and legal and socio-economic support]*. Donetsk: Institute of Industrial Economics [in Ukrainian].
2. Boher, O. V. (2015). Model' podatkovoho stymuliuвання stanovlennia innovatsijnoi ekonomiky Ukrainy [Model Tax Incentives for the Formation of the Innovative Economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective economy, 10*. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4475> [in Ukrainian].
3. Varnalij, Z. C., & Harmashova, O. P. (2013). *Konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsijnoho zabezpechennia [Competitiveness of the national economy: problems and priorities of innovation support]*. Kyiv : Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
4. Vozniak, H. V., & Kuznietsova, A. Ya. (2007). *Innovatsijna diial'nist' promyslovykh pidpriemstv ta sposoby ii finansuvannia v Ukraini [Innovative activity of industrial enterprises and ways of its financing in Ukraine]*. Kyiv : UBS NBU [in Ukrainian].
5. Heiets', V.M., & Semynozhenko, V.P. (2006). *Innovatsijni perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]*. Kharkiv: Konstanta [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro innovatsijnu diial'nist'» [The Law of Ukraine «On Innovation Activity»] 04.07.2002, № 40-IV (with amendments and additions). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
7. Zian'ko, V. V., Yepifanova, I. Yu., & Zian'ko V. V. (2015). *Innovatsijna diial'nist' pidpriemstv ta ii finansove zabezpechennia v umovakh transformatsijnykh zmin ekonomiky Ukrainy [Innovative activity of enterprises and its financial support in the conditions of the transformational changes of the Ukrainian economy]*. Vinnytsia : VNTU [in Ukrainian].
8. Kolodiziev, O. M. (2009). *Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia upravlinnia innovatsijnym rozvytkom ekonomiky [Methodological principles of financial support for management of innovative development of the economy]*. Kharkiv : VD INZhEK [in Ukrainian].

9. Komelina, O. V. (2010). Naukovo-metodolohichni osnovy formuvannia innovatsijno-investytsijnogo mekhanizmu sotsial'noekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Scientific and methodological bases of formation of innovation-investment mechanism of social and economic development of regions of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Poltava [in Ukrainian].
10. Krupka, M. I. (2002). Finansovo-kredytnyj mekhanizm innovatsijnogo rozvytku ekonomiky Ukrainy [Financial-credit mechanism of innovative development of Ukrainian economy]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Yvanova, N.Y. (Eds.). (2009). *Tax stimulation of innovative processes*. Moskva : YMEMO RAN [in Russian].
12. Os'mirko, I.V. (2012). Systema finansovoho zabezpechennia innovatsijnogo rozvytku : poniattia, struktura ta pryntsyipy funktsionuvannia [System of financial support of innovative development: concept, structure and principles of functioning]. *Biznes Inform – Business Inform*, 7. Retrieved from: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-7_0-pages-47_49.pdf. [in Ukrainian].
13. Podatkovyj Kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] 02.12.2010, № 2755-VI (with amendments and additions). *zakon1.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35> [in Ukrainian].
14. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Kontseptsiiu naukovo-tekhnologichnoho ta innovatsijnogo rozvytku Ukrainy» [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Concept of Scientific, Technological and Innovative Development of Ukraine»] 13.07.1999 r. № 916-XIV. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/916-14> [in Ukrainian].
15. Syzonenko, V.O. (2013). Finansuvannia innovatsijno oriientovanoi ekonomiky v umovakh instytutsional'noi nevyznachenosti [Financing innovation-oriented economy in conditions of institutional uncertainty]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 5, 80–89 [in Ukrainian].
16. Pysarenko, T.V. & Kvasha, T.K. (2018). *Stan innovatsijnoi diial'nosti ta diial'nosti u sferi transferu tekhnolohij v Ukraini u 2017 rotsi: analitychna dovidka [Status of innovation activities and activities in the field of technology transfer in Ukraine in 2017: analytical reference]*. Kyiv : UkrINTEI [in Ukrainian].
17. Statystychnyj zbirnyk «Naukova ta innovatsijna diial'nist' v Ukraini» [Statistical collection «Scientific and innovative activity in Ukraine»] (2010-2017). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
18. Tochylina, I.V. (2016). Podatkovi pil'hy iak instrument derzhavnoho rehuliuвання innovatsijnogo rozvytku [Tax privileges as an instrument of state regulation of innovation development]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
19. Tulush, L.D. (2006). Podatkovi vazheli ta mekhanizmy stymuliuвання innovatsij [Tax levers and mechanisms for stimulating innovation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 4, 62-70 [in Ukrainian].
20. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard (2017). *oecd.org/sti/scoreboard*. Retrieved from: <http://www.oecd.org/sti/scoreboard-2017.pdf> [in English].
21. Palazzi, P. (2011). Taxation and Innovation. OECD Taxation Working Papers, 9. *dx.doi.org*. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1787/5 kg3h0sf1336-en> [in English].
22. Research and development expenditure, by sectors of performance, % of GDP / Eurostat. *ec.europa.eu*. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsc00001&plugin=1> [in English].
23. The International Experience with R&D Tax Incentives : Analytical Report / United States Senate Committee on Finance, Organization for Economic Cooperation and Development. (2011). *finance.senate.gov*. Retrieved from: <http://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/OECD%20SFC%20Hearing%20testimony%209%2020%2011.pdf> [in English].

Nataliia Shalimova, Professor, Doctor in Economics (Doctor of Economic Sciences)

Olena Magopets, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

State Financial Support for the Development of Innovation Activities in Ukraine

The purpose of this study is to assess the state of the state financial support for the development of innovation activities in Ukraine and to identify, on this basis, the priority directions of transformation of financial instruments aimed at activating innovation activity.

It is determined that the state financial support for the development of innovation activities is carried out through the use of direct financial support instruments and indirect financial support instruments. Direct financial support instruments are: budget financing, financing of state-owned scientific institutions, financing of state-owned innovative financial and credit institutions, grants, government contracts, state guarantees,

preferential loans. Indirect financial support tools include: tax breaks, customs incentives, business incubators, science parks, intellectual property and copyright protection, and the development of innovative infrastructure.

The study of the current state of state financial support for the development of innovation activity in Ukraine suggests the passive participation of the state in the financing of innovation activities. As sources of direct state financial support for innovation activity are the funds of state and local budgets, their deficit results in low efficiency of using direct financial support instruments. Given the limited budgetary resources available, the government's focus should be on the implementation of progressive instruments of indirect state financial support that have proven effective in leading economically developed countries. It is established that tax incentives are the most widespread instruments of indirect state financial support and stimulation of innovation activity in world practice.

Granting of tax privileges should be aimed at: expansion and (or) development of innovation activity of business entities, carrying out of scientific research and scientific and technical works, use and commercialization of their results; introduction of innovations; modernization of production; encouragement of long-term capital investment in innovative projects, programs, technologies, both domestic and foreign investors, including institutions of the banking sector through the provision of preferential loans to actors of innovation. The priority directions of reforming tax legislation in Ukraine, aimed at ensuring the development and activation of innovation activities, can be: providing a tax credit for research and development; introduction of special depreciation regimes; tax holidays; establishment of a system of tax rebates.

state financial support, innovation activity, innovation, innovation actors, direct financial support instruments, indirect financial support instruments, funding sources, tax incentives

Одержано (Received) 15.10.2018

Прорецензовано (Reviewed) 14.12.2018

Прийнято до друку (Approved) 20.12.2018

УДК 336.717

JEL Classification: G21, H26, K42

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1\(34\).172-180](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1(34).172-180)

О.Ю. Коцюрба, канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Банківський сектор як елемент системи протидії легалізації та відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом

У статті розглянуто роль та місце банківського сектору в системі протидії легалізації та відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Проведено аналіз механізмів залучення банківських установ до відмивання злочинних доходів в залежності від їх форми. За результатами аналізу визначено шляхи мінімізації ризиків залучення банків до процесу відмивання «брудних коштів» та подальшого розвитку системи протидії легалізації та відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом

система протидії та легалізації злочинних доходів, банк, доходи, отримані злочинним шляхом відмивання, модель, кошти

О.Ю. Коцюрба, канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Банковский сектор как элемент системы противодействия легализации и отмыwania доходов, полученных преступным путем

В статье рассмотрена роль и место банковского сектора в системе противодействия легализации и отмыwania доходов, полученных преступным путем. Проведен анализ механизмов привлечения банковских учреждений к отмыванию преступных доходов в зависимости от их формы. На основании результатов анализа определены пути минимизации рисков привлечения банков к процессу отмыwania «грязных денег» и дальнейшего развития системы противодействия легализации и отмыwania доходов, полученных преступным путем.

система противодействия и легализации преступных доходов, банк, доходы, полученные преступным путем, отмывание, модель, средства

Постановка проблеми. В сучасних реаліях недосконалості українського законодавства, фінансово-економічної нестабільності, стрімкого розвитку